

ТРАНСФОРМАЦІЯ СУДДІВСЬКОЇ ПРАВОСВІДОМОСТІ: ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ

THE TRANSFORMATION OF THE JUDGE'S SENSE OF JUSTICE: GENERAL CONDITIONS OF THE CONCEPT

Коцкулич В.В.,

викладач кафедри конституційного права та порівняльного правознавства
юридичного факультету
Ужгородського національного університету

Стаття присвячена визначенню сутності та змісту трансформації правової свідомості судді. Автором введено у науковий обіг поняття «трансформації суддівської правосвідомості», «ідеальної правосвідомості судді», розглянуто взаємозв'язок ідеальної правосвідомості з деформованою, обґрунтовано власне бачення процесу деформації правової свідомості судді.

Ключові слова: трансформація правової свідомості судді, ідеальна правова свідомість судді, позитивна правова свідомість судді, деформована правова свідомість судді, деформація правосвідомості.

Статья посвящена определению сущности и содержания трансформации правового сознания судьи. Автор ввел в научный оборот понятие «трансформации судейского правосознания», «идеального правосознания судьи», рассмотрел взаимосвязь идеального правосознания с деформированным, обосновал свое видение процесса деформации правового сознания судьи.

Ключевые слова: трансформация правового сознания судьи, идеальное правовое сознание судьи, положительное правовое сознание судьи, деформированное правовое сознание судьи, деформация правосознания.

The article is devoted to the definition of the essence and content of transformation of the judge's sense of justice. The author introduced into the scientific revolution the notion of "transformation of the judge's sense of justice", "the ideal sense of justice of the judge", the relationship of the ideal sense of justice and the deformed sense of justice of the judge, justified own vision of the process of deformation of the sense of justice of the judge.

Key words: transformation of the judge's sense of justice, ideal sense of justice of the judge, positive sense of justice of the judge, deformed sense of justice of the judge, a deformation of the sense of justice.

Актуальність теми. Важливим елементом правової свідомості судді є певне бачення змісту права. У процесі здійснення суддівської діяльності правова свідомість судді може змінюватись та коригуватись. Дослідження правової свідомості та її особливостей є необхідним і затребуваним, оскільки від специфіки формування внутрішнього переконання, від розуміння того, як генеруються судження та приймаються рішення, залежать долі людей.

Метою статті є дослідження особливостей явища трансформації суддівської правосвідомості.

Виклад основного матеріалу. Право і правосвідомість починаються і закінчуються там, де починається і закінчується запитання: «а що насправді має правове значення і в чому воно?» Суддя, чиновник, адвокат і громадянин, якщо вони не ставлять цього запитання і не домагаються його предметного вирішення, не живуть правом і не творять права. Вони задовольняються сурогатами права і фальсифікують його. Той, хто користується нерозумністю судді, продажністю чиновника, «гнучкістю» адвоката або безграмотністю сусіда для того, щоб здійснити свій неправомірний інтерес, видаючи не право за право, той мислить і діє, як софіст нижчого розбору, вважаючи, що «істина є те, в чому я зумію переконати інших». Він працює над виродженням і загальною деградацією життя [1, с. 37].

У продовження філософського аспекту досліджуваної проблематики, ми поділяємо думку

Тетяни Васильєвої, яка логічно обґрунтовує позицію Платона щодо триякої природи душі: між емоціями і розумом повинна існувати певна «золота середина», яка не синтезує в собі крайності, однак «надає їм у собі місце для зустрічі та спільну мову для діалогу» [2].

Е. Кант у праці «Критика чистого розуму» справедливо зазначає, що ідеї ще більш далекі від об'єктивної реальності, ніж категорії, оскільки не можна знайти жодного явища, в якому їх можна було б уявити собі *in concreto*. Вони містять у собі деяку повноту, якої однак не досягає жодне можливе емпіричне знання, і розум володіє при цьому лише систематичною єдністю в почутті, і з цією єдністю він намагається зблизити емпірично можливу єдність, ніколи не досягаючи її повністю. Ще більше далеким від об'єктивної реальності, ніж ідея, є ідеал [3].

У зв'язку з вищенаведеним вбачається доцільним запропонувати категорію ідеальної правосвідомості, або ідеалу правосвідомості судді. Під нею розуміємо те, чого не можна досягнути, однак чого неодмінно слід прагнути. *Ідеальна правосвідомість* – це найвища форма правової свідомості судді, що являє собою єдність правової професійної свідомості (теоретичної та практичної), які у сукупності з високими моральними якостями судді здатні забезпечити встановлення об'єктивної істини у справі та винесення справедливого судового рішення.

Однак межі досконалості немає, а тому суддя як соціальна особистість, яка має вагомий обов'язок перед суспільством не просто здійснення судочинства, а «відправлення правосуддя» – повинен розвиватися у своїй сфері і виховувати у собі найкращі людські якості.

Виходячи з наведеного, а також для більш чіткого розуміння суддівської правосвідомості як соціокультурного явища, пропонуємо ввести у юридичний науковий обіг уже відомий у інших сферах термін – *трансформація правової свідомості судді*. З цією метою висуваємо наступні положення:

1. Виходячи із законів лінгвістики, а точніше етимологічного значення цього слова, розглядаємо дане явище як процес, що відбувається у свідомості судді, і є послідовною, логічною зміною станів його правової свідомості.

2. Кожен стан є гнучкою формою одного й того ж явища – правової свідомості судді – і має властивість перетворюватись (видозмінюватись) під впливом зовнішніх або/та внутрішніх чинників, які здійснюють вплив на суддю у судовій та поза-судовій діяльності.

3. Порядок зміни одного стану правосвідомості судді іншим є закономірним процесом, що відбувається поступово.

4. Трансформація суддівської свідомості є не статичним явищем, а динамічним. А оскільки це процес, то вона являє собою постійне коливання «від...до...».

5. Якщо умовно матеріалізувати правосвідомість в об'єктивну форму, то робимо висновок, що вона постійно перебуває в русі. Тобто правосвідомість або розвивається, або деградує.

6. Якщо правосвідомість як стан розуму, як розуміння права, не розвивається, то у кожному конкретному випадку відбувається її деградація. Справа в тому, що це безперервне явище, яке не «стоїть на місці», оскільки суспільне життя і правові реалії постійно змінюються. Незважаючи на безперервність коливання станів правової свідомості, такий процес не є замкненим.

7. Перехід від одного стану правової свідомості до іншого є тим періодом, під час якого є можливість здійснити максимально ефективно коректування суддівської правосвідомості у напрямку до ідеалу.

8. Терміном «деформація правосвідомості» в теорії правосвідомості позначається наслідок, результат ряду факторів і причин, які руйнують нормальну

форму правової свідомості [4, с. 12]. Однак, оцінюючи вищезгадане визначення деформації правосвідомості, робимо висновок, що воно є не зовсім правильним. Справа в тому, що деформація у цьому плані являє, на нашу думку, не лише результат ряду факторів і причин, а й у першу чергу процес, який відбувається внаслідок таких причин. Внаслідок цих обставин у свідомості судді відбувається певне спотворення цінностей і моральних установок, що призводить до змін в усвідомленні ним правової дійсності. Таким чином, ми пропонуємо розглядати деформацію правосвідомості у подвійному розрізі: як процес і як результат змін у правовій свідомості суддів, а деформовану правову свідомість, у свою чергу, як стан правосвідомості судді.

9. Пропонуємо розглядати позитивну правосвідомість як стан, що супроводжується «раціональним розумінням права» та відображенням правової дійсності, що відповідає законодавчо-закріпленим стандартам та моральним засадам суспільства. Під раціональним розумінням права розуміємо доцільність застосування тих чи інших правових норм.

10. Так, деформована, позитивна та ідеальна правосвідомість судді є її станами, а деформація і коригування у напрямку до ідеальної, у свою чергу, є процесами, які у сукупності є трансформацією правової свідомості судді.

11. Виходячи з вищенаведених аргументів, стверджуємо, що трансформація правової свідомості судді є поняттям значно ширшим, аніж її деформація, оскільки остання є лише її елементом.

Таким чином, *деформована правосвідомість судді* є станом викривленого, дефективного усвідомлення правової дійсності. При цьому деформація суддівської правосвідомості як різновиду професійної, не означає відсутність правових поглядів, ідей, уявлень, вона безперечно передбачає їх наявність та спотворення, і, більше того, означає зміну інших характеристик судді як особистості.

Зазначимо, що деформація призводить до спотворення права не лише у самій свідомості судді (внутрішній критерій), але й знаходить своє відображення у правовій дійсності, здійснюючи таким чином вплив не лише на учасників судового процесу, але й на суспільство в цілому (зовнішній критерій). Спотворення правових уявлень та ціннісних орієнтацій, а також видозміна сутності права у свідомості судді, накладають свій відбиток на всі сфери суспільного життя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ильин И.А. О сущности правосознания / Подготовка текста и вступительная статья И.Н. Смирнова. – М.: «Рарогъ», 1993. – 237 с.
2. Васильева Т.В. Путь к Платону [Електронний ресурс] / Т.В. Васильева – Режим доступу до ресурсу: <https://sites.google.com/site/lubitelkultury/Home-5-30/----4>.
3. Кант И. Критика чистого разума [Електронний ресурс] / Иммануил Кант // Мысль. – 1994. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.psylib.ukrweb.net/books/kanti02/txt20.htm>.
4. Нусратов Л.М. Проблемы формирования правосознания в современном Таджикистане (теоретико-методологические аспекты): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук: спец. 12.00.01 «Теория и история права и государства; история учений о праве и государстве» / Нусратов Л.М. – Душанбе, 2008. – 37 с.